

РЕЦЕНЗИЯ

от доц.д-р Георги Костадинов Бърдаров

**Ръководител катедра „Социално-икономическа география“,
при Геолого-географски факултет на СУ „Св. Климент
Охридски“ и член на научно жури**

**относно дисертационния труд на Васил Иванов Зарков за присъждане
на образователната и научна степен „доктор“, научна специалност:
шифър 01.08.02. „Икономическа и социална география“ (Регионално
развитие на урбанизираните ареали) в професионално направление
4.4. Науки за Земята**

на тема

**“Оптимизиране на интегрирани планове за градско
възстановяване и развитие чрез икономгеографски анализ“**

I. Административни сведения относно процедурата по защита

Васил Зарков е зачислен със Заповед № РД 20-159 от 25.01.2012г. от Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“, като задочен докторант към катедра „Социално-икономическа география“ по научно направление 4.4. „Науки за Земята“, считано от 01.02.2012г. и е отчислен с право на защита с решение на ФС Протокол №2/26.02.2016г. . За научен ръководител на докторанта е определен проф. д-р Веселин Бояджиев. Дисертационният труд е обсъден на разширено заседание на катедра „Социално-икономическа география“ при Геолого-географски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, проведено на 03.07.2017г. и е насочен за публична защита. Спазени са всички изисквания и документацията е изрядна.

II. Биографични справка за кандидата

Докторант Васил Зарков е роден на 30.03.1982г. Средното си образование получава в ТСЕ „А. С. Попов“ в град София през 2002г., със специалност „Информационни технологии“. В периода 2002 – 2006г. е

студент по география при ГГФ на СУ „Св. Климент Охридски“, като през 2006г. получава диплома за висше образование, степен Бакалавър – специалност „География“. Продължава своето обучение в ГГФ на СУ и в магистърската си степен, като през 2008г. получава диплома за Висше образование, степен Магистър – специалност „Регионално развитие и управление“. В периода 2010-2011г. завършва още една магистратура в УНСС – Университет за национално и световно стопанство, откъдето излиза с диплома за Магистър по икономика – специалност „Управление на международни проекти“.

Трудовата си дейност започва през 2006г., като Учител по география в 9-та Френска езикова гимназия „Алфонс дьо Ламартин“ в София, където остава до 2006г. След това натрупва солиден трудов стаж в различни фирми, като експерт по международни проекти. От 2006 до 2010г. е Експерт Международни програми и проекти във Фондация „Местни инициативи за европейско развитие“. От 2008 до 2010г. е Експерт по проект „Извършване на проверки „на място“ в Управляващите органи, Междинните звена и конкретни бенефициенти по оперативните програми и програмите за трансгранично сътрудничество, финансирани по Структурните и Кохезионните фондове на ЕС“, към Обединение „ЕКОРИС-БАКК“ – КР, със седалище в гр. Ротердам – Холандия. От 2009г. до момента заема длъжността Външен оценител за Оценка на проектни предложения финансирани по линия на ЕС към Министерство на труда и социалната политика, Министерство на икономиката (и енергетиката), Министерство на земеделието и храните, Агенция по заетостта и Агенция по социално подпомагане. От 2007г. до момента израства последователно от младши експерт до главен експерт в „Българо-австрийска консултантска компания“ АД, с основен вид на дейност Експертно-консултантска дейност. Прави впечатление неговия много

богат трудов опит, като експерт в различни звена, фирми и организации. Васил Зарков е с отлично владение на английски език и добро ниво на руски език, отлични компютърни умения. Участвал е в много национални и международни проекти и има солиден брой публикации.

III. Обща характеристика и структура на дисертационния труд

Представеният за рецензиране дисертационен труд е в обем от 208 страници, от които основния текст е 185 страници, 3 страници са списък на използваните съкращения и 19 страници литература. Списъкът с използваните литературни източници включва 285 заглавия, от които 168 на кирилица и 117 на латиница. Отделно са посочени използваните нормативни документи на кирилица, 59 на брой, нормативните документи на латиница, 42 на брой и 17 интернет страници. Дисертационният труд съдържа няколко карти. Извън основния текст, в отделно книжно тяло са приложени 158 страници приложения, приложенията са 40 на брой – таблици, матрици, диаграми, карти.

IV. Анализ на дисертацията по глави

Дисертацията е посветена на актуална и важна за България проблематика, която засяга както регионалното развитие, така и урбанистичните промени и проблеми в страната. В предвид на непрекъснато повишаващия се в развитите държави процент на градското население въпроса за все по-оптималната жизнена среда и усвояване и развитие на градското пространство е с огромно значение за жителите на държавите в развития свят, включително и в България.

Дисертацията е структурирана в четири глави плюс въведение и заключение. Всяка глава е с различен брой подзаглавия, в зависимост от целта и съдържанието си. Работата спазва класически географски и геоурбанистичен алгоритъм, от въведение с формулиарни обект, предмет,

цел, задачи, зададена теза и т.н., през теоретико-методологични основи на изследването, анализ на интегрираното планиране и устойчиво развитие на европейските градове, разглеждане на интегрираните планове за градско възстановяване и развитие в България и насоки за оптимизиране на процеса по разработване и прилагане на ИПГВР в България. Като цяло се спазва правилото от общото към частното.

Въведението е в обем на 6 страници. Тук са представени актуалността на темата, което е безспорна, подходите и методите на изследването, източниците на информация и проблемите, пред които се е изправил автора при разработването на труда. Разбира се във въведението са изяснени обекта, предмета и целта на изследването. Интересно е представянето във въведението на основна теза, с три работни хипотези към нея, които подлежат на приемане или отхвърляне при разработването на дисертацията.

В първа глава, която е с обем от 35 страници са изяснени теоретико-методологичните основи на интегрираното градско планиране и развитие. Самата глава съдържа четири подглави, подходът е коректен. Тази глава разглежда теоретичната и методологична основа на понятийно - терминологичния апарат в урбанизма, устройството на територията, интегрирания подход в градското развитие, както и развитието на идеите и моделите за интегрирано градско планиране и развитие и ИПГВР у нас.

. Много е важно в такива интердисциплинарни изследвания, каквото е настоящето да се изяснят отделните понятия и термини, от гледна точка на различните науки и научни направление, както е постъпил автора. Разгледани са пространствената, секторна, функционална, системна и субикономическа интеграция. Цитирани са вижданията и определенията на множество утвърдени наши и чужди автори и учени. Подробно за

разгледани в исторически план идеите за градско планиране и развитие. **Интегрираният подход** за градско развитие е разгледан през четири различни призма, според които подхода е нов начин за осмисляне на обновяването и развитието на градската среда по отношение на инструментите и целите, подходът изисква споделен ангажимент за постигане на общи резултати, като той съчетава вертикално измерение на интеграция – между различните равнища на субектите на управлението и на обществените фактори, подходът включва създаване и мобилизиране на социален капитал, който да е в състояние да придаде конкретна форма на „гражданско управление на територията“, подходът включва различни видове финансови инструменти, като гарантира стимулиращ ефект и устойчивост на действията.

Във втората подглава хронологично са разгледани идеите и моделите за градско планиране и развитие. Тук виждаме графично представени осем модела за интегрирано градско развитие и планиране. Главата завършва с разкриване същността на прилаганите в България интегрирани планове за градско възстановяване и развитие – ИПГВР. Определна е законовата база за тях, отчетени са пропуските и слабостите, а ИПГВР е определен от автора, като комплекс от съдържателни и добре планирани пространствено и времево взаимосвързани дейности (проекти).

Трябва да отбележим, че още тази теоретична глава носи солиден приносен характер, а не само аналитичен, което е голям плюс за автора.

Втора глава представя интегрираното планиране и устойчиво развитие на европейските градове и е в обем от 55 страници, което е близо една от трета от целия дисертационен труд. Главата съдържа три подглави, но третата е разделена на четири части – териториално, като обхваща критериалният апарат за избор на добри практики от държавите членки на ЕС и продължава с анализ на добрите практики в Дания, Ирландия и

Румъния. В първа подглава се прави преглед на еволюцията на политиката на ЕС за развитие на градовете, с оглед на урбанистичните процеси и тенденции. Чрез хронологичен анализ и синтез са изяснени основните моменти и мотиви за насоката на тези тенденции. Изяснени са характера и значението на промените в направленията и утвърждаването на градската проблематика в работата на европейските институции, създаването на нов метод за многостепенно управление с участието на местното равнище, въздействието на всички политически и законодателни инициативи за градовете в ЕС. Отчетено е как глобализацията повлиява урбанистичните процеси в Европа. Засегнати са в исторически аспект социалната стабилност и икономическото развитие, които първоначално не са първостепенен мотив за градско възстановяване и развитие и едва впоследствие се утвърждават, като такива. Втора подглава представлява убедителен и задълбочен критичен анализ на кохезионната политика на ЕС, в нейното градско измерение. Направен е и сравнителен анализ на европейските политики за интегрирано градско развитие, като условно държавите са разделени на по-стари и по-нови членки на ЕС, но това колкото е условно толкова е и реално, тъй като отчита сериозните разлики в провежданите от тях политики.

Много важен е критериалния апарат за избор на добри практики от държавите членки на ЕС, представен в трета подглава. Изяснено е, че критериите и показателите с помощта, на които са избрани да бъдат представени в дисертационния труд Дания, Ирландия и Румъния са: териториите и населението на държавите да са близки и съизмерими с тези на България, формата на държавно устройство и административно-териториална организация също да са сходни. Други критерии са равностойното застъпване на държави от „Стара“ и „Нова“ Европа, С спецификата и разнообразието на въведените системи за градско планиране, съпоставимостта и сходството на градските проблеми и

предизвикателства, качеството на разработените и провеждани градски политики.

Следва анализа на добрите практики в споменатите три държави. Най-важно е, че този анализ завършва с няколко обобщени изводи за приликите и разликите между тях, сред които най-важните са, че и в трите държави планирането е споделена компетентност между централните, регионалните и местните администрации, основната цел на интегрираните планове и в трите държави е съгласуването на физическото, икономическото, социалното и екологичното обновяване на предварително определени градски зони, и в трите държави освен традиционните мерки за обновяване на физическата среда, интегрираните планове предвиждат и прилагането на хоризонтално интегрирани социални, икономически и екологични мерки, с цел постигането на кохерентност и синергитичен ефект.

Трета глава се явява основна за дисертационния труд. Тя заема обем от 43 страници и в този аспект е по-малка от втора глава, но носи много важен съдражтелен и приносен елемент, тъй като представя интегрираните планове за градско възстановяване и развитие в България. Главата започва с кратък хронологичен преглед на провежданите в България политики на градско развитие. Това е важно за последващия анализ, за да преценим на каква основа стъпва сегашното градско планиране в страната и как то много често е подвластно на политическата конюнктура. Изследвани са възможностите за прилагане на интегриран подход у нас посредством ЕСИФ в периода 2014-2020 г. Въпреки практичната си насоченост главата има и ценни теоретико-методологични аспекти, особено когато става въпрос за документите за планиране и управление на територията. Трета подглава е посветена изцяло на тази проблематика. Изследван е голям

набор от авторски виждания, уточняват се и разликите между тях. Може би най-ценното заключение е, че в България са дефинирани два отделни, паралелни процеса на планиране на територията. Първият насочен към стратегическо планиране на регионалното и местното развитие, а вторият обхващащ процеса по териториално и селищно устройство, регламентиран чрез Закона за устройство на територията (ЗУТ).

Съществен практико-приложен аспект има четвърта подглава, чието заглавие недвусмислено подсказва това – „Разработване и прилагане на ИПГВР в България“. Тук автора показва отлично познаване на материята и богат личен опит, което му позволява да направи критичен анализ на цялата политика в тази насока и да даде конкретни идеи и препоръки. Подробно са изведени конкретни примери на центрове от едно йерархично ниво, а разглеждани и получаващи предимствата на друго йерархично ниво. За такива примери се представят градовете Димитровград, Горна Оряховица и Асеновград. Те са определени в НКПР като градове от 3-то ниво, а се причисляват към 36 – те града - центрове на агломерационни ареали. Градовете Лом, Велинград, Панагюрище и Гоце Делчев остават бенефициенти на Приоритетната ос 1, въпреки че НКПР ги определя като градове от 4-то ниво и т. н. Тъй като разработването на първата и втората вълна ИПГВР не съвпада във времето, анализът разглежда последователно МН, предназначени за първите 36 ИПГВР (изготвени за т.нар „центрове на агломерационни ареали" на ОПРР 2007-2013 г.) и МН, предназначени за разработените в последствие още 31 ИПГВР (съгласно предвижданията на НКПР).

Основният извод относно предоставянето на безвъзмездна финансова помощ за разработване на ИПГВР извежда на преден план проблема с липсата на времева ефективност и административната обремененост на процесите. Специално внимание е отделено на фиксираните конкретни

срокове за представяне и последващо одобрение на ИПГВР от страна на МРРБ.

Ценен елемент в тази глава е и критичния поглед на автора относно финансовите параметри на ОПРР и предоставянето им за ИПГВР за центровете от различните йерархични нива и различните зони в тях, както и факта, че все още не са фиксирани минималните и максималните процентни ограничения за различните типове допустими инвестиции.

Четвърта глава глава, макар и със сравнително малък обем, от 36 страници, има изключително голяма стойност, тъй като е с ясно изразен приносен елемент. Тя е озаглавена „Насоки за оптимизиране на процеса по разработване и прилагане на ИПГВР в България“. Главата съдържа препоръки и предложения на автора спрямо прилагането на интегрираните планове за градско възстановяване и развитие, на базата на неговия личен опит. Дори е предложена алтернатива на ИПГВР за прилагане на интегриран териториален подход. От тази гледна точка практико-приложната стойност на главата придава такава и на цялата дисертация.

Върви се от общото към частното, като главата започва с препоръки на национално ниво. Те са свързани с нормативното определяне и позициониране на ИПГВР, последователността в процеса на планиране и програмиране на градското развитие, институционализирането на интегрираното градско планиране, наличието на функционална информационна система за планиране и управление на националната територия, задължителната оценка на ИПГВР, преизчисляване на обхвата и инструментите за интегрирано градско планиране и интегрирания подход на практика.

Препоръките на местно (общинско, градско) ниво са насочени към припознаване на ИПГВР и едновременност в процеса на планиране на

местно равнище, планиране с участие и повишаване капацитета на местната администрация.

Препоръките относно структурата и съдържанието на ИПГВР се отнасят до обхвата на зоните на въздействие, мониторинга и оценката, съобразяването на плана с „конкретното място“, финансовото планиране, включително и финансовото инженерство, които трябва да бъдат всеобхватни и реалистични, и нуждата от смяна управленския подход.

Втора подглава предлага алтернатива на ИПГВР за прилагане на интегриран териториален подход, като за примерна е взета община Ловеч. Изключително ценна е тази подточка, тъй като е обвързана с конкретна територия. В тази подглава са разработени, като алтернатива ИТПР-Интегрирани тематични програми за развитие, които се основават на ОПР на Ловеч. След анализ и оценка на ОПР за територията на община Ловеч са предложени четири такива ИТПР: Индустрия, Туризм, Градско развитие, Рурално развитие. Създаването на ИТПР е в две стъпки: избор на предмета и обхвата на програмите, като за всяка ИТПР се представя обосновка и разработване на отделните ИТПР в матричен вид. Така в края на тази глава имаме приложени четири конкретни ИТПР-та, както следва: Индустрия, Туризм, Градско развитие, Рурално развитие, на базата на матричния подход. Главата завършва с изброяване преимуществата на предложения методичен алгоритъм за интегриран териториален подход.

Заключението е в обем от 5 страници. То е стегнато, ясно и откроява основните изводи, до които е достигнал докторанта, докато е разработвал своята теза. Заключението напълно отразява основните насоки и тези застъпени в дисертацията.

Като обобщение можем да отбележим, че структурата на дисертацията е ясна и следва възприетия географски и геоурбанистичен алгоритъм за такъв тип изследване. Постигнати са заложените в увода цел

и задачи на изследователската хипотеза. Авторефератът, в обем от 40 страници текст, включително 6 картни приложения, както и справка за научните приноси на дисертационния труд са коректни и точно отразяват свършената от докторанта работа.

V. Основни научни постижения и значимост на резултатите

Предложеният за рецензия дисертационен труд се отличава с редица важни постижения и резултати. На първо място е много солидната теоретична база, на която стъпва. Богатият опит на автора в практиката безспорно засилва и достиженията, и значимостта на постигнатите резултати. Определено най-значимите постижения са във взаимосвързаните трета и четвърта глава, в които първо се прави обстоен и задълбочен анализ на интегрираните планове за градско възстановяване и развитие в България, а след това автора дава редица препоръки, предложения и дори формулира алтернатива на ИПГВР за прилагане на интегриран териториален подход, на базата на конкретна административна единица, каквато е община Ловеч. Това е и частта от дисертацията, която веднага може да намери конкретно приложение в устройството и планирането на територията при различни териториални и административни единици в България.

VI. Приноси на дисертационния труд

В предложената за рецензия дисертация са представени четири приноса, разделени в три групи: теоретико-методологични, емпирико-диагностични и приложни. При теоретико-методологичните приноси със средствата на теоретичния анализ, в съчетание с хронологичния подход са разкрити основни страни на интегрираното градско развитие и са изведени дефиниции за основни понятия. При емпирико-диагностичните приноси е

извършен анализ на еволюцията и реформирането на европейската политика за градско развитие, а също така са формулирани конкретни препоръки за подобряване на процесите по подготовка, разработване и последващо прилагане на ИПГВР в България. Приложният принос се отнася до това, че получените резултати могат да послужат за основа при разработването на варианти за оптимизиране на ИПГВР в страната, а също така е предложен методичен алгоритъм за постигане на интегриран териториален подход, който се явява алтернатива на ИПГВР.

Препоръки и въпроси

Като цяло работата постига заложените в началото цели и задачи. Допуснати са някои технически пропуски, които са несъществени и не намаляват стойността на труда. Според нас списъка със съкращенията би трябвало да бъде в началото, както е прието. Смятаме също така, че формулировката на приносите не е много точна, прекалено обстоятелствени са, би могло да се помисли за тяхното оптимизиране и конкретизиране.

Бихме искали да зададем на автора следните доуточняващи въпроси:

1. Каква оценка би дал той, като цяло на реализирането на интегрираните планове за градско възстановяване и развитие в България?
2. Кои градове в страната, според него, могат да се разглеждат, като успешен модел за градско планиране и развитие, в последните 20-ина години и защо?

Заклучение

Смятаме, че дисертационния труд притежава всички необходими научни качества и стойност, и отговаря на изискванията за присъждане

на образователната и научна степен „Доктор“. Авторът показва отлично познаване на материята и солиден практически опит в нея. Езикът и стила са изчистени, научни, а самата работа притежава голяма практико-приложна стойност.

Въз основа на така направената рецензия и достойнства на дисертационния труд предлагаме на членовете на уважаемото жури да присъди на Васил Иванов Зарков образователната и научна степен „Доктор“.

01.09. 2017г.

Рецензент:

Доц. д-р Георги Бърдаров